

Nr 611

Av herr **Hedlund m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition nr 149, angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket.*

Jordbruksprisutredningen, vars betänkande ligger till grund för det nu gällande prisregleringssystemet för jordbruksprodukter, behandlade endast frågor rörande det generella prisstödet och gick inte in på det särskilda småbruksstödet. I samband med remissbehandlingen av utredningens betänkande framfördes bl. a. ifrån jordbrukets organisationer krav på att det speciella småbruksstödet skulle göras till föremål för översyn och omprövning så att det kom att utgöra ett fullgott komplement till det generella prisstödet. I proposition nr 198/1955, som innehöll principerna för nuvarande prissättningssystem, anmälde också föredragande departementschefen, att han hade för avsikt att begära bemyndigande att tillkalla särskilda sakkunniga för utredning av nämnda fråga.

I direktiven till utredningen, som tillsattes sommaren 1955, angav jordbruksministern att huvuddelen av statens stöd till småbruket även i fortsättningen borde utgå i form av prisdifferentieringar till det mindre jordbrukets förmån. Utredningen skulle vidare till utgångspunkt ta då utgående anslagsbelopp och sträva efter att undvika en sådan utformning av stödet, att en viss produktionsgren ensidigt gynnades. I statsverkspropositionen för budgetåret 1955/56 upptogs ett sammanlagt belopp av 128 milj. kronor såsom särskilt småbruksstöd, fördelat på producentbidrag, leveranstillägg samt extra mjölkpristillägg. Utredningen tog fasta på de givna direktiven. Deras bidragsskalor innebar ett årligt anslag på 133 milj. kronor, vartill kom det s. k. kalvbidraget på 14 milj. kronor, som emellertid skulle avräknas på det allmänna mjölkpristillägget.

I proposition nr 149/1959 angående utformningen av det särskilda stödet åt det mindre jordbruket har jordbruksministern på flertalet punkter frångått de förslag som utredningen om småbruksstöd framlagt. Den totala bidragsramen minskas från 133 milj. till 114 milj. kronor. I propositionen anges att nuvarande bidragsformer under budgetåret 1959/60 skulle draga en kostnad av 107 milj. kronor. Den minskning av anslagsbehovet, som sålunda inträtt sedan budgetåret 1955/56, har sin grund i den minskning av mjölkproduktionen, som ägt rum under senare år, och den avgång, som årligen sker av producentbidragsberättigade småbrukare. Det förhållandet, att småbruksstödet väsentligen knutits till en produktionsgren, som visar

en krympande tendens, kan enligt vår mening under inga förhållanden motivera en minskning av den totala bidragsramen till småbruket. Vi kan därför inte finna skäl föreligga att frångå den bidragsram som år 1955 togs till utgångspunkt för småbruksstödet. Vid anpassningen av de bidragsskalor som i fortsättningen skall gälla bör därför, i enlighet med det löfte som måste anses ha givits i direktiven till utredningen om småbruksstödet, tas till utgångspunkt den bidragsram som gällde budgetåret 1955/56, uppräknad med hänsyn till penningvärdets fall. Konsumentprisindex har sedan 1955/56 stigit från 136 till 152, dvs. med 11,8 procent. Beräknad på 128 milj. kronor motsvarar detta 15 milj. kronor.

I detta sammanhang torde man emellertid även böra ta hänsyn till den totala kostnaden för jordbruksregleringen. Som ovan nämnts har mjölkproduktionen under senare år minskat, vilket haft till följd att statens kostnader för det allmänna mjölkpristillägget sjunkit. Regleringsåret 1955/56 uppgick dessa till 101,1 milj. kronor, medan motsvarande belopp för regleringsåret 1959/60 upptagits till endast 96 milj. kronor. Här har således genom produktionsminskningen kunnat ske en besparing på drygt 5 milj. kronor i förhållande till läget vid den tidpunkt då utredningsdirektiven lämnades. Med hänsyn till mjölkproduktionens fördelning innebär detta en betydande försvagning av det totala stödet till det mindre jordbruket. De 5 milj. kronor, varmed allmänna mjölkpristillägget kunnat nedräknas sedan regleringsåret 1955/56, bör enligt vår mening kunna disponeras för en ökning av stödet till småbruket. Därigenom skulle det bli möjligt att utgå ifrån en bidragsram om cirka 148 milj. kronor utan att det totala prisstödet över statsbudgeten ökas i förhållande till de utgångspunkter som utredningen om småbruksstöd hade givits. Med hänsyn bl. a. till den avgång som skett av småbruk har vi dock funnit skäligt att begränsa bidragsramen till 143 milj. kronor.

Det bör tilläggas att behovet av ett särskilt småbruksstöd blivit ytterligare understruket genom det sexåriga ramavtalet om prissättningen, som skall gälla för tiden efter den 1 september 1959. Inkomstlikställighet har genom avtalet inte kunnat åstadkommas för basjordbruket, och efter avtalsperiodens slut skall enligt avtalet normjordbruket användas såsom jämförelsegrupp. Härigenom kommer småbruket i ett sämre läge än om den tidigare målsättningen kunnat realiseras. Till konsekvenserna i övrigt av denna ändrade målsättning återkommer vi i annat sammanhang.

I fortsättningen behandlas de olika stödformerna var för sig.

Arealtillägget

Utredningen om småbruksstöd föreslog, att det nuvarande producentbidraget skulle ersättas med ett behovsprövat s. k. arealtillägg. Enheter

mellan 4,1 och 7 ha skulle erhålla maximalt tillägg eller 500 kronor. Övriga enheter mellan 1,1 och 10,0 ha skulle tilldelas lägre bidrag enligt särskild skala. Totala kostnaden beräknades till 50 milj. kronor. Den av jordbruksministern föreslagna skalan innebär ett maximibidrag av 400 kronor och en totalkostnad på 37 milj. kronor. Jordbruksministrernas motiv för att från bidraget undanta enheter mellan 1,1 och 2,0 synes kunna godtas. Därigenom åstadkommes en besparing på mellan 3,5 och 4,0 milj. kronor i förhållande till utredningsförslaget. Enligt vår mening finns emellertid inte anledning att i övrigt frångå utredningsförslaget och skära ner arealtillägget på sätt som föreslås i propositionen. För att få en viss symmetri i bidragsskalan vill vi dock förorda att utredningsförslaget ändras på så sätt att enheter mellan 9,1 och 10,0 ha erhåller 250 kronor i likhet med enheter mellan 8,1 och 9,0 ha. Detta medför givetvis en ökad kostnad, som dock kan beräknas bli begränsad till cirka 1 milj. kronor. Skalan för arealtillägget skulle då få följande utseende:

Areal ha	Arealtillägg kr.
2,1— 3,0	250
3,1— 4,0	375
4,1— 7,0	500
7,1— 8,0	375
8,1—10,0	250

Jordbruksministrernas förslag att sänka förmögenhetsgränsen från 80 000 till 50 000 kr. kan inte godtas. Vid den granskning av utgående producentbidrag som genomfördes år 1953 användes 50 000 kronor som förmögenhetsgräns. Sedan dess har emellertid taxeringsvärdena höjts med cirka 60 procent och ett fasthållande av förmögenhetsgränsen vid 50 000 kronor måste därför innebära en betydande skärpning i förhållande till vad som nu gäller. I propositionen har inte angivits hur stor utgallring av i övrigt bidragsberättigade som blir följderna genom denna skärpning, vilket måste betecknas som en anmärkningsvärd brist.

Höjningen av jordbrukens taxeringsvärden har skett i snabbare takt än stegringen i den allmänna prisnivån. Inte minst gäller detta småbruket. Jordbruket har emellertid inte genom prissättningen fått täckning för de ökade räntekostnader, som de högre taxeringsvärdena kalkylmässigt medför. I såväl totalkalkylen som typkalkylerna frånräknas nämligen på kostnadssidan vad som betecknats såsom ränteanspråk på inflationsvinsten. Detta belopp uppfattas i stället som arbetsinkomst. Den förmögenhetsökning som inträtt genom den senaste fastighetstaxeringen är således till stor del fiktiv och har inte förbättrat jordbrukarnas försörjningsförmåga eller fastigheternas bärkraft. Detta förhållande underströks även av ut-

redningen om småbruksstöd, som ansåg att förmögenhetsgränsen 80 000 kronor var jämförlig med de 50 000 som tillämpades år 1953. Penningvärdets fall motiverar också i övrigt en uppräkningsordning. Här må även påminnas om de fördelar som ur administrativ synpunkt erhålles genom valet av den högre gränsen, eftersom den sammanfaller med gränsen för beskattningsbar förmögenhet.

En av de väsentliga punkterna i utredningens förslag beträffande arealtillägget var att åtskillnad inte skulle göras mellan äldre och nytilträdande småbrukare. Den bestämmelse som nu gäller rörande producentbidraget och som innebär att brukare som tillträtt efter den 1 juli 1948 icke skulle vara bidragsberättigade frångicks sålunda av utredningen. Det är allmänt känt att nuvarande princip för producentbidraget varit föremål för stigande irritation. Jordbrukarna har inte kunnat inse det rimliga i att en nytilträdande jordbrukare, som i regel är i störst behov av bidrag, fränkants den rätt, som äldre brukare har i detta avseende. Enligt propositionen skulle arealtillägg inte utgå till brukare, som tillträder efter den 1 juli 1959. Genom en sådan bestämmelse skapar man grundvalen för fortsatt irritation på detta område. Enligt vår mening är anknytningen till rationaliseringen inte tillräckligt motiv för att genomföra den kategoriklyvning, som föreslås i propositionen. Utredningen om småbruksstöd konstaterade också, att ett bidrag av den storleksordning varom här var fråga måste ha en mycket underordnad betydelse då det gäller för den enskilde att ta ställning till övertagandet av ett småbruk. Takten i strukturomvandlingen kommer alltså att påverkas i mycket ringa grad av att stödet knyter an endast till en äldre brukarkategori. Nackdelarna med denna form av kategoriklyvning är samtidigt så stora och välkända att det vore mycket olyckligt om den bibehölls. Utredningens förslag bör därför följas.

SlopanDET av producentbidraget och övergången till en helt ny bidragsprincip måste komma att innebära att åtskilliga småbrukare som nu har producentbidrag mister detta eller får ett lägre arealtillägg än vad producentbidraget utgjorde. Framför allt kommer problem att uppstå beträffande brukare som har mindre än 2,1 ha och som av denna anledning lämnas utan möjlighet till bidrag. För vissa fjällbygder har i detta sammanhang föreslagits särbestämmelser, innebärande att arealtillägg skall lämnas med ett belopp motsvarande det med vilket producentbidraget tidigare utgått. Med hänsyn till att nedre arealgränsen höjts i förhållande till utredningsförslaget finns skäl som talar för att området för dessa särbestämmelser utsträcker till att gälla även fjällbygderna och trakter med liknande produktionsbetingelser i Dalarna, Hälsingland och Värmland. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att närmare bestämma de geografiska gränser som bör tillämpas. I enlighet med utredningsförslaget bör högst 250 kronor kunna utgå till ifrågavarande brukare.

Vi önskar slutligen framhålla att det från olika synpunkter kan riktas invändningar emot att stöd lämnas i förhållande till åkerarealen. Utan närmare utredning låter det sig emellertid knappast avgöras huruvida och i vilken utsträckning de pengar, som avses för arealtillägg, i stället kunde lämnas såsom tillägg på produktpriserna. Därför bör det föreslagna systemet med arealtillägg tillämpas tills vidare. Vi hemställer dock att riksdagen begär hos Kungl. Maj:t att frågan, sedan någon erfarenhet vunnits, tas upp till bedömande och att de förslag framläggs, vartill anledning då kan finnas. Uppmärksamhet bör i samband härmed även ägnas det administrativa förfarandet vid fördelningen av arealtilläggen.

Leveranstillägget

I fråga om leveranstillägget föreslog småbruksutredningen en höjning från 44 till 51 milj. kronor samt en ändring av bidragsskalan, som bl. a. innebar en förbättring med 10 milj. kronor för enheterna under 10 ha och en samtidig försämring för enheter över 20 ha med cirka 6 milj. kronor. I propositionen föreslås ingen höjning, utan oförändrat totalbelopp, 44 milj. kronor. Dock företas en justering av bidragsskalorna till de mindre leverantörernas förmån.

Den viktigaste produktionsgrenen för småbruket är mjölkproduktionen. Under de senaste åren har avräkningspriserna på mjölk oavbrutet sjunkit, vilket givetvis medfört försämrad lönsamhet. År 1956 var det genomsnittliga avräkningspriset till producent för 3,5-procentig mjölk 40,5 öre per kg, år 1957 39,9 och år 1958 38,1 öre. Det mindre jordbruket som i så hög grad är beroende av mjölkproduktionens lönsamhet har genom denna utveckling fått en allt sämre ställning. Det utomordentligt låga smörpris, som man tvingats utgå ifrån vid utformningen av det nya prisregleringsavtalet, innebär även tyvärr att det nuvarande låga mjölkpriset måste beräknas bli bestående under lång tid. Så mycket mer angeläget är det då att man på andra vägar söker åstadkomma förbättringar för mjölkproduktionen.

Ett lämpligare sätt att ge det mindre jordbruket kompensation för den ogynnsamma prisutvecklingen för mjölk är att förstärka leveranstillägget. Den omdisposition av nuvarande totalbelopp som föreslås i propositionen utgör inte någon som helst godtagbar lösning av denna fråga. Det bör i stället ifrågasättas om utredningsförslaget kan anses tillfyllest.

Enligt vår mening borde leveranstillägget ändras så att det utginge med 6 öre per kg för leveranser mellan 1 001 och 9 000 kg per år. Maximibeloppet 480 kr. skulle sedan kvarstå till 15 000 kg och därefter minska med 5 öre per kg för överskjutande kvantitet. Enligt tidigare regler skulle ett så utformat tillägg upphöra vid en årsleverans av 24 000 kg. Totalkostnaden

skulle bli ca 60 milj. kr. om man vid beräkningarna utgår ifrån samma kvantiteter som utredningen om småbruksstöd.

Med hänsyn till det allmänna ekonomiska läget inskränker vi oss emellertid till att föreslå att leveranstillägget utgår enligt den skala som förordades av utredningen om småbruksstöd. Kostnaden härför beräknades av utredningen till ca 51 milj. kr. per år. Genom att såväl antalet leverantörer som mjölkproduktionen minskat kommer emellertid anslagsbehovet för budgetåret 1959/60 att bli endast ca 49 milj. kr.

Det bör vidare i sammanhanget observeras att statens kostnader för jordbruksregleringen genom det nu träffade avtalet kommer att minska avsevärt. Sålunda bortfaller från 1 september 1959 dels den rabatt på 50 öre per kg inom landet försålt smör, som utgått sedan ungefär ett år tillbaka, dels rabatten till allmänna inrättningar om 1 krona per kg. Besparingen för statskassan kan uppskattas till ca 40 milj. kr. per år. Genom att restitutionen av erlagd energiskatt på motorbrännolja för traktorer inte skall lämnas åt jordbruket efter den 1 september 1959 uppkommer en ytterligare besparing på ca 2,5 milj. kr. per år. Det vore i hög grad rimligt att en del av dessa belopp utnyttjades för en ytterligare förstärkning av leveranstillägget.

Kalvbidraget

Som en väsentlig uppgift för utredningen om småbruksstöd framstod att söka få till stånd en differentiering av bidragsformerna så att inte någon enstaka produktionsgren ensidigt gynnades. I anslutning härtill framkom förslaget om kalvbidrag. Avsikten var att medel skulle anvisas genom avräkning på det allmänna mjölkpristillägget. I den nyligen träffade överenskommelsen rörande prissättningen på jordbruksprodukter för tiden efter den 1 september 1959 har emellertid förutsatts att någon ändring ej skall företas beträffande det allmänna mjölkpristillägget som medför en försämring för bas- och normjordbruksgrupperna.

Denna väg att finansiera kalvbidragen är därför inte framkomlig. Enligt vår mening är dock de skäl som av utredningen om småbruksstöd framfördes till förmån för kalvbidrag i någon form fortfarande bärande, varför det är önskvärt att denna bidragsform prövas.

Vi har tidigare påpekat att mjölkproduktionens minskning medfört att anslagsbehovet till allmänt mjölkpristillägg och leveransbidrag nedgått och att anspråken på statsbudgeten för jordbruksregleringen även av andra skäl under de närmaste åren blir mindre än hittills. I den mån kalvuppfödningen ökar genom den stimulans som ett bidrag skulle utgöra minskar kostnaderna för mjölkpristillägg ytterligare. Vi har vidare anfört att den totala anslagsramen för småbruksstödet bör uppräknas med hänsyn till penningvärdets fall. Inom ett på så sätt framräknat belopp finns utrymme

för ett kalvbidrag med den utformning som utredningen förordade. Kostnaden beräknas till ca 14 milj. kr.

Det extra mjölkpristillägget i norra Sverige

Den i propositionen föreslagna uppräknings- och utredningsförslaget för flertalet småbrukare inte uppväger den samtidiga nedskärningen av arealtillägget. En småbrukare, exempelvis i Norrbotten, med mellan 4,1 och 7,0 ha åker får enligt propositionen 100 kr. lägre arealtillägg än vad utredningen föreslog. I gengäld ger propositionen ett med 0,4 öre per kg ökat mjölkpristillägg. För att uppväga bortfallet på arealtillägget måste han tydligen producera 25 000 kg mjölk per år. Ingen i den storleksgruppen torde komma upp till så hög produktionsvolym. I områdena IV och V (Hälsingland, Dalarna, Värmland m. fl. områden) uppräknas mjölkpristillägget med endast 0,2 öre per kg och där krävs alltså en produktion av 50 000 kg mjölk för att kompensera det lägre arealtillägget i storleksgruppen 4,1—7,0 ha.

I sammanhanget bör emellertid påpekas att den uppräknings- och utredningsförslaget för flertalet småbrukare inte uppväger den samtidiga nedskärningen av arealtillägget. En småbrukare, exempelvis i Norrbotten, med mellan 4,1 och 7,0 ha åker får enligt propositionen 100 kr. lägre arealtillägg än vad utredningen föreslog. I gengäld ger propositionen ett med 0,4 öre per kg ökat mjölkpristillägg. För att uppväga bortfallet på arealtillägget måste han tydligen producera 25 000 kg mjölk per år. Ingen i den storleksgruppen torde komma upp till så hög produktionsvolym. I områdena IV och V (Hälsingland, Dalarna, Värmland m. fl. områden) uppräknas mjölkpristillägget med endast 0,2 öre per kg och där krävs alltså en produktion av 50 000 kg mjölk för att kompensera det lägre arealtillägget i storleksgruppen 4,1—7,0 ha.

Sammanfattning

Kostnaderna för ett småbruksstöd av den omfattning och utformning, som föreslagits i det föregående, kan sammanfattas enligt följande:

Arealtillägg	47,0 milj. kr.
Leveranstillägg	49,0 „ „
Kalvbidrag	14,0 „ „
Extra mjölkpristillägg	33,0 „ „
Summa	143,0 milj. kr.

Under åberopande av vad ovan anförts hemställas,

att riksdagen vid behandlingen av proposition nr 149 angående det särskilda stödet till det mindre jordbruket måtte

dels godkänna de i propositionen framlagda förslagen med de ändringar och tillägg som anges i förevarande motion, dels å riksstaten för budgetåret 1959/60 under nionde huvudtiteln till *Särskilt stöd åt det mindre jordbruket* anvisa ett reservationsanslag av 143 000 000 kronor.

Stockholm den 5 maj 1959

Gunnar Hedlund

Nils G. Hansson

Lars Eliasson

i Skegrie

i Sundborn

S. G. W. Wahlund

Axel Rubbestad

J. W. Pettersson

i Norregård

Per Svensson

A. Pettersson

J. Onsjö

i Stenkyrka

i Dahl

C. O. Carlsson

S. Vigelsbo

Fridolf Jansson

i Bakeröd

i Benestad